

مالکیت خصوصی یا منفعت عمومی؟

نقد رویه شعب دیوان عدالت اداری پیرامون ابطال تصمیم سازمان

میراث فرهنگی مبنی بر ثبت آثار فرهنگی و تاریخی در فهرست آثار ملی

قضات، مسئولین و اساتید مدعو:

- ۱- حجت الاسلام والمسلمین مهدوی - قاضی دیوان عدالت
 - ۲- حجت الاسلام والمسلمین جباری - قاضی دیوان عدالت
 - ۳- آقای غلامحسین مولایی - قاضی دیوان عدالت
 - ۴- دکتر سید الهادی - عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی
 - ۵- دکتر محمدتقی - عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی
 - ۶- دکتر رحیم پیلو - عضو هیئت علمی پردیس فارابی دانشگاه تهران
 - ۷- دکتر مهدی هداوند - عضو هیئت علمی دانشگاه تهران
 - ۸- آقای امید غنمی - مدیرکل حفاظت و اموال سازمان میراث فرهنگی
 - ۹- خانم آتوسا مؤمنی - مدیرکل دفتر ثبت آثار و حفاظت میراث معنوی و طبیعی
 - ۱۰- آقای امیرحسین شادنوش - کارشناس حقوقی میراث فرهنگی
- دبیر جلسه:
- دکتر محمد جلالی - عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی

شابک :	۹۷۸-۹۶۴-۲۸۳۶-۳۷-۶
شماره کتابشناسی ملی :	۳۳۹۶۵۳۲
عنوان و نام پدیدآور :	سلسله نشست‌های نقد رای: مالکیت خصوصی یا منفعت عمومی؟: نقد رویه شعب دیوان عدالت اداری پیرامون ابطال تصمیم سازمان میراث فرهنگی، مبنی بر ثبت آثار فرهنگی و تاریخی در فهرست آثار ملی؛ تدوین مرکز استخراج و مطالعات رویه قضایی کشور؛ ناظر محمد جلالی؛ همکار علمی وحید آگاه؛ ویراستار محمدجواد روحیان.
موضوعات نشر :	تهران: قوه قضائیه، مرکز مطبوعات و انتشارات، ۱۳۹۲.
موضوعات ظاهری :	۸۶ ص.
عنوان فرعی :	ایران. قوانین و احکام
عنوان دیگر :	نقد رویه شعب دیوان عدالت اداری پیرامون ابطال تصمیم سازمان میراث فرهنگی، مبنی بر ثبت آثار فرهنگی و تاریخی در فهرست آثار ملی.
موضوع :	رویه قضایی ایران
موضوع :	دیوان عدالت اداری -- قوانین و رویه‌ها
موضوع :	سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
موضوع :	آرای حقوقی -- ایران
موضوع :	احکام -- ایران
موضوع :	فرهنگ -- ایران
رده بندی دیویی :	۳۴۴.۰۳۹۲
رده بندی کنگره :	KMH ۳۹۲۴۴۰
شناسه افزوده :	جلالی، محمد، ۱۳۵۱ -
شناسه افزوده :	آگاه، وحید، ۱۳۶۰ -
شناسه افزوده :	روحیان، محمدجواد، ویراستار
شناسه افزوده :	پژوهشگاه قوه قضائیه، مرکز استخراج و مطالعات رویه قضایی کشور

سلسله نشست‌های نقد رأی

مالکیت خصوصی یا منفعت عمومی؟

نقد رویه شعب دیوان عدالت اداری پیرامون ابطال

ممیم سازمان میراث فرهنگی مبنی بر ثبت آثار فرهنگی

و تاریخی در فهرست آثار ملی

تدوین: پژوهشکده استخراج و مطالعات رویه قضایی

تألیف: دکتر محمد جلالی

کار علمی: وحید آگاه

نگارش فنی: منصور سعیدی

تألیف: تاریخ: تیر ۱۳۹۳

پژوهشکده قوه قضاییه

تهران - بزرگراه چمران - بزرگراه پیکار - پلاک ۱۰۰ - از خروجی

اوین درکه پژوهشگاه قوه قضاییه

تلفن: ۰۲۱-۲۲۰۹۲۰۶۱

تیراژ: ۱۰۰۰

قیمت: ۱۸۰۰۰ ریال

نوبت چاپ: اول

فهرست مطالب

۷

مقدمه

بخش نخست: بررسی قوانین مربوط به ثبت آثار فرهنگی و تاریخی در فهرست آثار ملی و نظر شورای نگهبان، صلاحیت دیوان در رسیدگی به دعاوی ابطال ثبت، ساری و نقض عمومی با مالکیت خصوصی، فرایند ثبت آثار در سازمان و نحوه تعامل ساری میراث با دیوان

۱۰

بخش دوم و پایان: تحلیل نگاه حق مالکیت از منظر حقوق خصوصی، اسباب زوال ثبت آثار فرهنگی، متقاضی، مشخص سازمان میراث فرهنگی، جهات نقض تصمیم سازمان یا ابطال ثبت، اماری آرای شعب دیوان و رویکردهای دیوان و سازمان میراث فرهنگی به مقوله ثبت آثار

۳۸

۷۵

پیوست: اسباب زوال ثبت آثار فرهنگی و تاریخی

مقدمه

فلسفه ایجاد دیوان عدالت اداری مستند به اصل ۱۷۳ قانون اساسی، رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به مأمورین یا واحدها یا آیین‌نامه‌های دولتی، خلاف قانون یا شرع یا خارج از حدود اختیارات مقام تصویب کننده است و سازمان میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی به عنوان یکی از سازمان‌های دولتی، از دستگاه‌های اجرایی است که در دیوان در مقام خوانده قرار می‌گیرد. سازمان میراث فرهنگی به منظور فراهم کردن زمینه توسعه پایداری میراث فرهنگی و گردشگری،^۱ وظایف متعددی در زمینه میراث فرهنگی برعهده دارد. میراثی تعریف شده است به آثار باقیمانده از گذشتگان» که «نشانه حرکت انسان در طول تاریخ است و با استفاده از آن، زمینه شناخت هویت و خط حرکت فرهنگی و مآل عبرت انسان می‌شود».^۲ یکی از وظایف سازمان در کنار پژوهش‌های باستان‌شناسی، کاوش‌های علمی و بررسی‌های مردم‌نگاری، مردم‌شناسی، انسان‌شناسی زیستی و شناخت فرهنگی مناطق مختلف کشور، «ثبت آثار ارزشمند منقول و غیرمنقول فرهنگی»^۳ است. یکی از اهداف کشور در فهرست آثار ملی^۴ است. کارویژه‌ای که اصولاً در قالب تصمیم‌گیری میراث فرهنگی جای گرفته و از مصادیق دعوی مردم در شعب دیوان عدالت اداری است. چه، جزء الف بند ۱ ماده ۱۳ قانون سابق دیوان مصوب ۱۳۸۵ (ماده ۱۱ قانون لازم‌الاجرای کنونی «تشکیلات و آیین دادرسی دیوان» مصوب ۱۳۹۱،^۵ تصمیمات و اقدامات واحدهای دولتی اعم از وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مراکز دولتی را در صلاحیت و حدود اختیارات شعب دیوان می‌داند. اما تصمیم سازمان میراث فرهنگی در ثبت اموال غیرمنقول شهروندان، خاصه املاک و ابنیه، مالکیت خصوصی و بهر حال به حقوق مالکانه مردم را محدود می‌نماید، چرا که با ثبت املاک و ابنیه شهروندان در

۱- صدر ماده ۸ قانون تشکیل سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مصوب ۱۳۸۲/۱۰/۳.

۲- ماده ۱ قانون اساسنامه سازمان میراث فرهنگی کشور مصوب ۱۳۶۷/۲/۱.

۳- بند ۶ همان قانون.

فهرست آثار ملی و به رغم حفظ قابلیت فروش، اجاره، رهن و مانند آن، سه محدودیت عمده بر حقوق مالکانه وارد می‌شود: یکی ممنوعیت تخریب و ساخت و ساز که مهم‌ترین محدودیت بوده و از نگاه مالکان، ارزش ملک را به شدت کاهش داده و حتی به نوعی ملک را از حیز انتفاع ساقط می‌نماید. دوم، محدودیت در بازسازی، تعمیر و مرمت آن که علاوه بر ضوابط شهرداری و مانند آن، اخذ مجوز و واقفیت سازمان میراث فرهنگی را لازم دارد که مسلماً این سازمان نیز در حدی موافقت می‌نماید که به ارزش فرهنگی - تاریخی اثر خدشه‌ای وارد نشود. سوم - تغییر کاربری که به رغم جواز این مهم، باز هم محدودیت مضاعفی ایجاد می‌شود و تنها در موارد خاص و با مجاز سازمان، می‌توان به این مهم دست یافت. بدین ترتیب سازمان در مقام حمایت از منفعت عمومی و در واقع حقوق عمومی به جدال متغیر خصوصی، حق مالکین و فی الواقع حقوق خصوصی رفته و می‌بایست با ایجاد تعادل و توازن، فضای میان این دو را ایجاد نماید. امری سهل و ممتنع که موفقیت در حصول آن رسیدن این واحد دولتی به سرمنزل مقصود و مهم‌ترین هدف تأسیس آن است. موفقی شرک که نیازمند حمایت مراجع قانون‌گذاری و قضایی است. چه، دیوان عالی کشور متدبیری را این خصوص ورود کرده و حکم به ابطال ثبت داده است. در دو نشست مجلس، موضوع مزبور، مورد واکاوی و بحث حقوقی قضات محترم دیوان، مسئولان محترم سازمان و البته اساتید دانشگاه قرار گرفته است. در گزارش حاضر، سه ضلع یاد شده، ابعاد متعدد موضوع شامل تحلیل قوانین مربوط، فرایند ثبت آثار در سازمان جایگاه سازش منفعت عمومی و خصوصی، جایگاه مالکیت خصوصی از منظر دیوان عالی و ابطال ثبت آثار فرهنگی و تاریخی، صلاحیت تشخیصی سازمان، صلاحیت دیوان در رسیدگی به دعوی ابطال ثبت، جهات نقض یا ابطال ثبت آثار توسط سازمان، تحلیل امکان آرای دیوان، رویکرد طرفین دعوی و نحوه تعامل سازمان با دیوان را مورد بررسی قرار داده‌اند و به نظر می‌رسد موضوع به نحو مطلوبی آسیب‌شناسی شده است. علی‌الحال، پژوهشگاه قوه قضاییه در راستای یکی از وظایف ذاتی خود یعنی تقویت عدالت و آسیب‌شناسی رویه قضایی، در دو نشست برگزار شده، میزبان اصحاب این موضوع بوده و ضمن تشکر از همکاران پژوهشگر استخراج و مطالعات رویه قضایی، به طور ویژه از قضات محترم دیوان عدالت اداری، حجت‌الاسلام والمسلمین مهدوی، قاضی

شعبه دوم، حجت‌الاسلام والمسلمین جباری، قاضی شعبه بیست و هشتم و آقای غلامرضا مولابیگی قاضی شعبه اول سپاسگزاری می‌نماید که حضور قضات در چنین نشست‌هایی و در واقع به نقد نشستین آرای که بعضاً خود صادر نموده‌اند، امر مبارکی است و به طور حتم به توسعه و غنای رویه قضایی می‌افزاید. همچنین به هشکده از مسئولین محترم سازمان میراث فرهنگی، آقای امید غنمی، مدیرکل محترم حقوقی و املاک سازمان، خانم آتوسا مؤمنی، مدیرکل محترم دفتر ثبت آثار و حفظ و احیای میراث معنوی و طبیعی و آقای امیرحسن شادانوش، دانشجوی کارشناسی ارشد حقوق عمومی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز و کارشناس حقوقی سازمان تشکر می‌نماید که با حضور در این نشست‌ها، ضمن فراهم نمودن آشنایی با رویه حقوقی با مقوله ثبت آثار در فهرست ملی، خود را در معرض نقد قرار دادند. آقایان نیز سپاس ویژه پژوهشگاه از اساتید محترم دانشگاه است. آقایان دکتر ابوالیاس یار و عضو هیئت علمی دانشگاه شهید بهشتی، دکتر محمدرضا ویژه، عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی، دکتر مهدی هداوند عضو هیئت علمی دانشگاه و دکتر رسول پیلوار عضو هیئت علمی پردیس فارابی دانشگاه تهران که با نگاهی علمی و روشنگرانه همچون گذشته، پژوهشگاه را در پیشبرد و نقد رویه قضایی یاری رسانیدند، امید است که برگزاری این نشست‌ها، حرکت قوه قضاییه به سمت رویه قضایی متقن و مصفاه را ترویج نماید.

سرپرست پژوهشگاه با تشکر و مطالعات رویه قضایی